

בהר־בחוקותי

וברוממות – ויגבה לבו בדרכי ה'⁵. לדוגמא, כאשר הוא עומד בפני נסיון, עליו לנהוג בהתנשאות, בעצמה ובעזות כדי לא להבהל, וכך יוכל להתגבר על הנסיון – „עז כנמר“⁶.

לעומת זאת, המילה „בחוקותי“ מצביעה על קיום חוקים, הכרוך ודורש התבטלות מצד האדם. את החוקים מקיימים משום „חוקה“ חקקתי גזרה גזרתי⁷ ו„אין לך רשות להרהר אחריה“⁸ – מכיון שכך ציוה הקדוש־ברוך־הוא מציייתים לציווי, למרות שאין מבינים את הטעם לכך, ואף להיפך – זה בניגוד להגיון ולשכל האדם.

ב. „בהר סיני“ – דבר והיפוכו

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר מדוע נקראת הפרשה הראשונה, לפי מנהג ישראל⁹ אשר „תורה היא“¹⁰, בשם „בהר“. והרי, לכאורה, אין מובן:

א. „בהר“ ו„בחוקותי“ פרשות מחוברות

כבר דובר פעמים רבות! אודות פרשיות מחוברות, שמן העובדה שמחברים אותן כאילו היו פרשה אחת – שמחלקים את שתי הפרשיות ביחד לשבעה קרואים בלבד, ויותר מכך: מחברים את סיום הפרשה הראשונה עם תחילת הפרשה השניה בעליה אחת², עם אותה ברכה לפניה וברכה לאחריה –

הרי מובן מכך, שיש לשתי פרשיות אלו נקודה משותפת בתוכן, אשר משום כך אפשר לצרפן לפרשה אחת.

יש להבין: מהו התוכן המשותף לשתי הפרשיות – „בהר“ ו„בחוקותי“?

ואדרבה: הרי, כאמור פעמים רבות³, שם הפרשה רומז לתוכנה – והנה, לכאורה, השמות „בהר“ ו„בחוקותי“ מבטאים תוכן הפכי:

המילה „בהר“ מצביעה על הגבהה, אשר כוונתה בעבודה הרוחנית היא, שיהודי צריך לנהוג לפעמים⁴ בתוקף

(5) דהיי"ב יו, ו. וראה מקומות שנשמנו לקמן הערה 15, 20.

(6) אבות פ"ה מ"כ. טור או"ח בתחלתו. שו"ע אדה"ו (מהר"ת) שם (וראה מהר"ק שם ס"ג).

(7) במדב"ר ר"פ חוקת. תנחומא שם (ג, ח). ועוד.

(8) רש"י ר"פ חוקת, מיומא סו, ב.

(9) משא"כ בסידור רס"ג וברמב"ם סדר תפלות: בהר סיני.

(10) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 60. לעיל ע' 33 הערה 4. ע' 62 הערה 2. ועוד.

(1) ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 326. 410 ואילך. ועוד.

(2) דלא כמנהג תימן (ראה לקו"ש שם ע' 410 הערה 24).

(3) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך. ח"ה שם (ע' 412). ובכ"מ.

(4) ויתרה מזו – מעין זה צ"ל בכל יום בהתחלתו וראשו „עז כנמר“ (כנסמן בהערה 6).

ושני ענינים אלו הם ההבדל בין שתי המילים „בהר” ו„סיני”: המילה „בהר” מצביעה על ההתנשאות והתוקף של היהודי, ואילו המילה „סיני” כשלעצמה, ללא ההדגשה שזוהו הר, מצביעה על ענין ההתבטלות. „סיני” על שם הסנה¹⁷, שהוא „שפל מכל האילנות שבעולם”¹⁸.

ומובן שבין שני ענינים אלו, ההתנשאות וההתבטלות הרי המעלה העיקרית היא ההתבטלות, אלא שמציינים, שיש להזהר מפני התבטלות מוגזמת, כאסקופא הנדרסת על ידי כל „רגל”, אלא יש צורך (לפעמים)¹⁹ בתוקף ובהתנשאות. כמאמר חז”ל²⁰ שתלמיד חכם צריך שיהיה בו „אחד משמונה בשמינית” של גאון. אך ח”ו לא יותר מכך.

ואם כך, כיצד מתאים לקרוא לפרשה בשם „בהר” בלבד, המצביע על התנשאות בלבד, ולהשמיט את העיקר – „סיני” – התבטלות?

ג. „שליח” ו„עבד”

אחד ההסברים לכך הוא:

העבודה הרוחנית של התבטלות,

לכאורה, יש לשים את הדגש בעיקר על המילה „סיני” – ההר המטויים שעליו ניתנה התורה¹¹. וצריך היה לקרוא לפרשה בשם „סיני”, או לפחות „בהר סיני”¹², כפי שאנו רואים שפרשות נוספות¹³ נקראות בשם שמורכב משתי מילים.

וכיצד מתאים לפרשה זו השם „בהר”, שאיננו מבהיר על איזה הר מדובר כאן?

שאלה זו אף מתחזקת כאשר עוסקים בהוראה הנלמדת מ„הר סיני” בעבודת ה’. חז”ל¹⁴ אומרים, שדוקא הר סיני נבחר שעליו תינתן התורה, משום שהוא „מכיך מכל טורייא” (=נמוך מכל ההרים), והוא כולל בתוכו דבר והיפוכו¹⁵:

מצד אחד אנו רואים מכך שיש צורך בשפלות, „מכיך”. אך מצד שני הרי סיני הוא גם הר, אמנם, נדרשת מן היהודי שפלות, אך אל לו לנהוג בשפלות מוגזמת ולהיות כ„אסקופא הנדרסת”¹⁶ ח”ו, אלא ביחד עם שפלות צריך היהודי לנהוג גם בתוקף ובהתנשאות, כדלעיל.

11 וכלשון רז”ל עה”פ (תו”כ הובא ברש”י) „מה שמיטה מטויי כו’ אף כולם כו’ מטויי”. ובלשון המשנה (ריש אבות): משה קבל תורה מטויי.

12 כנוסח הרס”ג והרמב”ם, כנ”ל.

13 כמו: חיי שרה, וזאת הברכה, ועוד.

14 ראה מדרש תהלים (באבער) סח, יז. ועוד.

15 ראה בכ”ז לקו”ת במדבר ט, ב”ג. לקו”ש [המתורגם] ח”א ע’ 263 ואילך. ועוד.

16 ל’ הש”ס – עירובין צח, א (ע”י „רגל הרבים

כו’ איכא ביו”ן – רש”י שם).

17 ראה רמב”ן דברים א, ו. ועוד. מפרשי המור”ב ח”א ספס”ז.

18 שמו”ר פ”ב, ה.

19 ראה לקו”ת שם: הביטול צ”ל יותר הרבה. – ובענין העוות ראה שו”ע אדה”ז מהד”ק שם (מב”י שם) הוהירות שצ”ל בזה.

20 סוטה ה, א. תו”א מג”א צא, ב. שם הסופות

ק”ט, ג ואילך. ועוד. – וראה לקמן הערה 32.

„שפלות האדם“²¹, קשורה ל„גדלות הא-ל“, היהודי מתבטל מפני שהוא חש שהמציאות האמיתית של כל דבר היא האלקות.

ומשום כך, ההתבטלות האמיתית היא, כאשר האדם אינו חש במציאותו עד כדי כך, שאין הוא חש אפילו את התבטלותו. כי עצם העובדה שהיהודי מרגיש שהוא מתבטל כלפי הקדוש-ברוך-הוא, מצביעה על כך שעדיין הוא חש את עצמו למציאות כלשהו, שצריכה להתבטל²². כאשר היהודי בטל באמת, הרי אין הוא חש בשום דבר מחוץ לאלקות.

דבר זה מתבטא גם בהלכה, בנגלה שבתורה:

כבר דובר פעם בהרחבה²³ על ההבדל שבין „עבד“ לבין „שליח“, שאמנם, „שלוחו של אדם כמותו“²⁴, וזה כולל גם ובעיקר את האופן הנעלה ביותר של השליחות, שבעת השליחות נעשה השליח למציאותו של המשלח.

כידוע²⁵, שבענין השליחות ישנם שלושה אופנים: א) המשלח נותן רשות וכח לשליח לבצע במקומו פעולה כלשהי, אך מעשה השליחות מתייחס לשליח. ב) המעשה מתייחס למשלח ונחשב כעשייתו של המשלח, על ידי

השליח. ג) לא רק מעשה השליח מתייחס למשלח, אלא גם השליח עצמו נעשה כמציאות המשלח,

אלא שלמרות זאת אפשר להבחין בין השליח לבין המשלח, ומשום כך אומרים ש„שלוחו של אדם כמותו“ רק בקשר לענין השליחות, אך לא לגבי ענינים אחרים, אפילו בשעת מעשה²⁶.

לעומת זאת „עבד“ אינו מציאות בפני עצמו כלל, כל מציאותו היא מציאות האדון. ומשום כך – „מה שקנה עבד קנה רבו“²⁷.

כי השליח הוא מציאות עצמאית, המתבטלת כלפי המשלח, ולכן גם בעת ההתבטלות נותר מקום למציאותו²⁸. ואילו עבד אינו צריך כלל להתבטל כלפי האדון – הוא מלכתחילה רק „רכושו וקניינו“ של האדון²⁹, ולכן אין הוא כלל מציאות בפני עצמו.

ד. התבטלות אמיתית – „הר“ בלבד

מכך מובן, שכאשר יש התבטלות

26 ראה לקו"ש ח"כ שם הערה 17 בשו"ג.

27 פסחים פח, ב. קדושים כג, ב. וראה הערה

29.

28 עפ"י יומתק זה שהשליח צ"ל דוקא „כמותו“ המשלח (ראה קדושין מא, ב: מה אתם בני ברית כו'. ובלקו"ת ויקרא א, ג): ולכן אין שליחות לחרש שוטה וקטן שאינן כמותו המשלח). – וראה בארוכה לקו"ש הל"ג ע' 114 ואילך.

29 ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' שכ"ו. – ולהעיר מהדעה (ראה רשב"א קדושין כג, ב) דמה שקנה עבד נקנה מלכתחלה לרבו.

21 ראה רמ"א או"ח סי' צח ס"א.

22 ראה המשך תער"ב פרק ריד. ד"ה מי יתן תש"ז פ"ד.

23 לקו"ש ח"כ ע' 303.

24 ברכות לד, ב. וש"נ.

25 ראה לקח טוב להר"י ענגל כלל א.

בלבד³². כל עוד הוא מציאות בפני עצמו, אין הוא יכול להגיע לעבודה הרוחנית של תוקף והתנשאות דקדושה – כי אצלו תהיה זה התנשאות והגבהה של ישותו העצמית.

וכדוגמא לכך אפשר לציין את האופן הראשון של השליחות: השליח הוא מציאות לעצמו, אך הוא מתבטל והוא מבצע פעולה במקום המשלח.

אמיתית כלפי אלקות, אין זו סתירה להתנשאות ולתוקף – כי אין זו התנשאות של מציאותו של האדם, אלא של האלקות³⁰.

בדומה למאמר חו"ל³¹ לגבי עבד – „עבד מלך מלך”. אין כאן תחושה של ישות וגאווה אצל העבד, כי אין זה חשיבותו וגודלתו שלו, אלא של המלך...

ומשום כך נקראת הפרשה בשם „בהר” בלבד – כי ההתבטלות המושלמת היא, שבהיותו „הר” (כלומר, בתוקף והתנשאות) אין צורך לציין שזהו תוקף דקדושה, ולא של ישותו העצמית ח"ו. ההתבטלות לאלקות רבה כל כך, עד אשר מלכתחילה אין תחושה של מציאות עצמית, ולכן אין צורך לציין במפורש שזהו „הר סיני?”, הר והתנשאות הבאים מפני התבטלות.

ה. „סיני”; „בהר סיני”; בהר

זהו גם ההסבר בעבודה הרוחנית לאופנים השונים שבהם ניתן לתאר את „הר סיני”:

בתחילת העבודה, כאשר היהודי הוא עדיין מציאות בפני עצמו, יש צורך ב„סיני” בלבד. בלתי אפשרי שום ענין של „הר” והתנשאות, אלא התבטלות

(32) בהוספות לתו"א שם (קכ, א) שהענין דשמינית שבשמינית צ"ל דוקא בהתחלת העבודה, ע"ש (וראה גם בלקו"ת במדבר שם (ועד"ו בתו"א מג"א צא, ב): לא יערב לבו לגשת אל העבודה). אבל שם המדובר בהגבהה כו' של האדם לאחר שהוא כבר בביטול (ת"ח) וביטול עד כ"כ שלא יערב לגשת כו' ולכן צ"ל שמינית שבשמינית בכדי שיגש אל העבודה. משא"כ המדובר בפנים – האדם המתחיל בהעבודה להבטל.

ועפ"ו וע"פ המבואר בפנים יש לתרין: (א) משנת בתו"א וכו' ההכרח דשמינית שבשמינית והרי"ק פס"ד הרמב"ם (דעות פ"ב ה"ג) „בשמתא מאן דאית ב' כו' ואפילו מקצתה***” (ב) שינוי הל' בשו"ע אדה"ו (תאו"ח סקנ"ו ס"ג) – אף שמציין שם להרמב"ם, אבל בנוגע לכעס – „עד קצה האחרון***” (ולא „אפילו מקצתה”). (ג) השינוי ברמב"ם עצמו שם שבנוגע לכעס כותב „עד הקצה האחר”.

וכידוע שע"ד הרגיל הרמב"ם „על הרוב ידבר” ואכ"מ.

(* ראה לקוטי לוי יצחק אגרות יקודש (ע' שה) – תיווך באופן אחר.

(**) והציון בעין משפט שם על „בשמתא מאן דלית ב'” להרמב"ם – כבר העירו באחרונים שאינו מובן.

(***) שאינו שולל ענין הגאווה לגמרי, אלא שיש „מקצת” („קצה האחרון”) דענין זה (משא"כ הלשון „אפילו מקצתו”).

(30) ע"ד מאמר רשב"י אגא סימנא בעלמא (זח"א רכה, א) – ראה סה"מ תקס"ד ע' רז. אה"ת ויחי שנט, א ואילך. המשך תרס"ו ע' קנט. סה"מ תפר"ח ע' מג. ועוד.

(31) שבועות מז, ב (ושם: כמלך). ספרי (ורש"י) דברים א, ז. רש"י לך טו, יח. ועוד.

אין כלל מקום או מחשבה כלשהי על מציאות אחרת מחוץ לאלקות.

ו. התוקף היהודי – כבוד המלכות

למרות שהמשמעות של "בהר" היא התבטלות בדרגה נעלית ביותר³⁵, בכל זאת זוהי הוראה לכל יהודי בעבודתו הרוחנית. כי לאמיתתו של דבר כל יהודי הוא בבחינת "הר", כל ישראל "מלכים הם"³⁶.

כאשר דורשים מיהודי תוקף וגאווה ביהדותו, אין הכוונה שמוותרים ח"ו על התבטלותו משום שאין דרך אחרת למונעו מן הרע, אלא, בפנימיותם של הדברים הרי ה"תוקף" עצמו הוא תוקפה של הנפש האלקית, שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש".

יהודי צריך לדעת, שאת נשמתו של היהודי "לא שלחו לגלות, ולא"³⁷ מסרו

אופן נעלה יותר בעבודה הרוחנית הוא – "הר סיני": האדם העובד כבר יכול להגיע לתחושה של "הר" והתנשאות, כי יש בו כבר התבטלות פנימית, כך שהתוקף אינו שלו, אלא של האלקות,

אך למרות זאת עדיין יש לו צורך בהגבלה של "סיני" – התבטלות – השומרת אותו מפני הרגשה של ישות והתנשאות עצמית. כי ההתבטלות עדיין לא חדרה והקיפה את כל מציאותו, והוא נמצא עדיין בדרגה שהוא מרגיש את ההתבטלותו כלפי הקדוש-ברוך-הוא.

בדומה לאופנים הנעלים יותר של השליחות³³, שהשליח מוסר את כח המעשה שלו למשלח, עד כדי כך שמעשהו נחשב כמעשה המשלח, ואף יותר מכך – השליח עצמו נעשה כמשלח.

אך למרות זאת אפשר עדיין להפריד ולהבחין בין השליח לבין המשלח.

האופן הנעלה ביותר בעבודה הרוחנית הוא – "בהר" בלבד. ההתבטלות היא מושלמת כל כך, שאין צורך להזכיר ולהדגיש³⁴ שזהו "סיני" –

33 ראה הערה הבאה.

34 וי"ל שזהו החילוק בין "בהר" (השם דפרשתנו) ל"ההר" בה"א הידיעה (יתרו יט, ב. וראה תרומה כה, מ. ועוד). כי אף שלא נזכר בפירוש שם "סיני", הרי אמרו "ההר" (בה"א הידיעה) מדגיש שהכוונה להר הידוע שהוא סיני. – ובעבודה י"ל שהוא כאופן הג' שבשליחות, דאף שהשליח נעשה מציאות המשלח, מ"מ מכיון שיש לחלק בין השליח למשלח (כנ"ל) ה"ו קשור

עם תנועה של ביטול, ויש צורך להדגיש ברמיזה עכ"פ שהוא ההר הידוע – סיני. משא"כ "בהר" סתם, שאין כאן שום רמז לענין של סיני – כי אין מקום למציאות האדם כלל, כפנים.

35 ראה סה"מ תקס"ד ואוה"ת שבהערה 30.

36 תקו"ז בהקדמה (א, ב) – ולא רק "בני מלכים" (שבת סז, א).

וע"פ המבואר לעיל בפנים (סעיף ג) שזהו בדוגמת מעלת העבד על שליח – יש לומר, שזהו העילוי בנש"י על מלאכים. שהשם מלאך הוא ע"ש ענין השליחות (לקו"ת ויקרא א, ג. וראה תניא קו"א קנט, א. מקומות שנשמנו בהערה 30. ס' הלקוטים דא"ח צ"צ ערך מלאכים (ע' תלב ואילך), וש"ט; משא"כ בני" נק' בנים (שהם עצם אחד עם האב) או עבדים (דעבד מלך מלך, כנ"ל).

37 תניא רפ"ב.

התבטלות אמיתית, התבטלות שאינה מאפשרת כלל מחשבה על מציאות עצמאית, כך שמלכתחילה אין ספק שהעבד הוא מציאות האדון.

והתבטלות זו מתבטאת ב"בחוקותי", בקיום המצוות באופן של "חוקים":

אדמו"ר הזקן⁴⁴ מסביר שהמילה "בחוקותי" היא גם מלשון חקיקה (חריטה). היחוד של אותיות חקוקות הוא בכך, שלא זו בלבד שהאותיות מתאחדות עם הדבר שעליו הן נחקקות – כי מעלה זו קיימת גם באותיות כתובות בנוסף לקלף –

אלא שאותיות אלו אינן מציאות בפני עצמן כלל, וכל מציאותן היא רק מציאות הדבר שעליו הן נחקקות,

כשם שכל מציאותה של האות "אלף" וכדומה החקוקה על לוחות האבן, היא המציאות של האבן של הלוחות.

וזהו הדיוק בשם "חוקים", אפילו לעומת "גזירות" וכדומה: משמעות המילה "גזירה" היא, שקיום המצוות נעשה מתוך הכרח, האדם צריך לכוף את עצמו ולבצע מעשה הנוגד את הבנתו.

אך השם "חוקה" – שהוא גם מלשון חקיקה – מראה, שאין שום כפייה בקיום המצוה. האדם מתבטל לחלוטין כלפי

לשעבוד מלכיות", ו"כל³⁸ מה שנוגע לדתנו .. תורה ומצוות ומנהגי ישראל אין לנו, היהודים, מי שיכפה את דעתו עלינו".

"דינא דמלכותא דינא"³⁹, ו"אל תתגרה בגוי קטן"⁴⁰ – אך כאשר נוגע הדבר ליהדות, הרי היהודי הוא "עבד מלך" מלך, ואדרבה: לא זו בלבד שיש לו תוקף כשל מלך, אלא יותר מכך – אסור לו למחול על כבודו⁴¹, כי אין זה כבודו שלו, אלא כבוד המלכות – של מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, האומר "ושכנתי בתוכם"⁴², נפשו האלקית שהיא חלק אלוהי ממש, חלק מן העצם⁴³.

ז. חקיקה – חלק מן הדבר הנחקק

לפי כל האמור לעיל יובן גם הקשר בין "בהר" לבין "בחוקותי": שני הכיוונים בעבודה הרוחנית, המתבטאים בשמות אלו, "בהר" – תוקף והתנשאות, ו"בחוקותי" – התבטלות, אינם סותרים זה לזה, אלא להיפך: האחד הוא תוצאה של האחר:

כאמור לפני כן, הרי ההתנשאות המובעת בשם "בהר" היא תוצאה של

38 לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ תרפ"ו ע' קצו.

39 גיטין י, ב. ושי"ג.

40 ראה פסחים קיג, א.

41 קדושין לב, ב.

42 תרומה כה, ת. – בכא"א מישראל (ר"ח ש')

האהבה פ"ו. של"ה (ש' האותיות אות ל. ועוד). ובכ"מ.

43 סה"מ קונטרסים ח"ב מ, ב ואילך.

44 לקו"ת ר"פ בחוקותי. וראה לקו"ש ח"ג פ'

בחוקותי. ח"ד [המתורגם] ע' 38. ח"ח [המתורגם] ע' 131 ואילך. ועוד. וראה רד"ה וידבר גו' זאת חוקת תרס"ה (ע' רכד).

נוגדים להגיון וכו'⁴⁹, אך למרות זאת צריך האדם להביא לידי כך ששכלו לא יהרהר⁵⁰, מלשון „מהרהר אחר רבו... השכינה"⁵¹ – שלא לחשוב שהחוקים נחזים בכך לעומת המצוות המוכנות בשכל האדם.

ואדרבא, חוקה היא מלשון חקיקה: כאשר ההתבטלות כלפי הקדוש־ברוך הוא היא אצל היהודי באופן של חקיקה – שאין שום מציאות מחוץ לאלקות, כשם שאותיות החקיקה הן חלק מהדבר שעליו הן חקוקות – הרי אז „מציאות” האדם (שכלו, מדותיו וכו') אינה סותרת את התבטלותו. כי היא נעשתה מציאות של אלקות, והיא כלל איננה מציאות הפרטית של האדם.

ח. גם שכר המצוות – חוקה

בכך ניתן להבין גם את הקשר שבין התוכן של רוב הפרשה – אודות שכר המצוות ועונשן – לבין שם הפרשה „בחוקותי”. שהרי, לכאורה, תמוה:

בפשטות, מקיימים את החוקים רק משום שהם ציוויי הקדוש־ברוך־הוא, למרות שאין מבינים את טעמם, ואין מעריכים את התועלת שבקיומם. וכיצד, אם כך, מתאימים לענין זה התחלת הפרשה ורובה, פסוקים העוסקים ביהודים ובשכר המצוות,

הקב"ה ואינו כלל מציאות בפני עצמו, כאותיות החקוקות על אבן טובה, וממילא, הוא מבצע את כל רצון ה'.

וזהו הדיוק בדברי חז"ל⁵² לגבי קיום החוקים „אין לך רשות להרהר אחריה”. והרי, לכאורה, צריך היה לומר „ואל תהרהר אחריה”⁵³?

ויש לומר, שהסבר לכך הוא: הניסוח „אין לך רשות להרהר אחריה” מדגיש, שבאופן כללי יש להרהר, ביחד, אם כי לאחר „נעשה”, צריך להיות „ונשמע” (ונביא⁵⁴) – צריך לרצות להבין את טעמי המצוות וכדומה. אך בענין זה – „אין לך רשות”: ניתן לך שכל, וחובתך, להשתמש בו, אך בסוג זה של מצוות לא ניתנה לך „רשות להרהר אחריה”,

וגם בכך שוללים רק את הענין של „להרהר”:

אין לקיים את החוקים באופן השולל את השכל, ההתבוננות, הדרישה והשאלה⁴⁷ וכדומה, אלא להיפך⁴⁸: במדרשי חז"ל ישנם ביאורים אודות החוקים שאינם ציוויי השכל, וחלקם

45 ע"ד הלשון במדרש תהלים (באבער) ט, ב: „ואין להרהר אחרי” (ובשחר טוב שם: „ואין מי שיהרהר אחרי”).

46 מל' כי שומע עבדך (ש"א ג, ט"ז).

47 כל' המשנה והגמרא דורשין. שואלין כו' בנוגע למעשה מרכבה (חגיגה יא, ב), וכיו"ב.

48 ראה רמב"ם סוף הל' תמורה: „אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם .. ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם”. וראה גם מו"נ ח"ג פכ"ז. וראה לקו"ש חל"ב ע' 174 ואילך.

49 תנחומא חוקת ג. במדב"ר ויל"ש ר"פ חוקת. ובכ"מ.

50 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 152. ח"ח [המתורגם] ע' 135 הערה 52.

51 סנה' קי, א.

גשמית או רוחנית, אלא הוא מרגיש רק את ה"טוב" של האלקות:

כיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא תכלית הטוב, הרי מצוותיו מביאות עמן טובה בכל דבר⁵², עד כדי טוב גשמי כפשוטו.

(משיחת ש"פ בהר"ב תש"מ)

ולחיפך – העונשים על אי קיומן – אשר ענינים אלו הם זירו ליום המצוות מפני השכר שמקבל האדם?

ההסבר לכך הוא: כאשר היהודי מתבטל כלפי הקדוש-ברוך-הוא באופן של חקיקה – שאין כלל מציאות אחרת חוץ ממציאותה של האבן הטובה שעליה הן חקוקות – הרי אז שכר המצוות הוא גם כן ענין של חקיקה:

העובדה שהמצוות מביאות עמן שכר אינה יוצרת אצל האדם תחושה של קיום המצוה למען עצמו ולמען השכר והתועלת שלו, שתצמח לו תועלת

52) לכאורה כן י"ל בדא"פ נוסף על מ"ש ברמב"ם הל' תשובה רפ"ט שהיעודים בטוב הגשמי הם אמצעי לבוא לטוב הרוחני. וראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 337. לקו"ש בחוקותי תנש"א.

